

322.9

సామెతలు

జ్ఞాతయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

వ్యవస్థాపకులు : విద్యాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 13

రాజమహేంద్రవరము 16-6-1990, 1-7-1990

సంచికలు 16, 17

—* ఈ సంచికలో *—

1. చాకవిలాసము - వీర శై వాచారములు	1- 2
2. శివానందలహరి - కొన్ని అనువాదాలు	3- 4
3. కనకాభిషేకము (నాటిక)	5- 8
4. సుప్రసన్నగారి 'స్తుతిప్రబంధము'	9
5. దాశరథి కావ్యసమీక్షా తరథి (గ్రంథ సమీక్ష)	10-11
6. సన్నయభట్టారకుని భారత సూక్తిరత్నములు	12

- రాబోపు సంచికలో:
1. కర్పూర వనంకరాయలు కావ్యంలో చందోనై విధ్యం
  2. అదికంకరుల భరిగోవింద స్తోత్రానికి తెలుగుపేక "హరిగోవిందా !"
  3. శ్రీశ్రీకి తిలకం భేదసాద్యతలు
  4. విశ్వనాథ చద్యకర్తలు - పమీక్ష
  5. పూనపాటివారి నాక్రయించిన తొలికవి - వేములవాడ వీమకవి మొదలగు రచనలు ఉంటాయి.

రాబోపు సంచిక :

వ్యవస్థాపకులు శ్రీ||శ్రీ|| విద్యాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రిగారి సంస్మరణ సంచిక

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును.

వంశకృత గండా రు. 12-00

విడి ప్రతి 0-60 పై.

6 మాసములకు రు. 6-00

పాపి త్న పరమైన రచనలకు సమాలోచన స్వాగతం!

సంపాదకుని మాట

సాహిత్యలోకంలో ధృవతారల్లాంటి కవయిత్రులెందరో ఉన్నారు. స్త్రీ సృష్టికి కారణభూతురాలు. సాహిత్య సృష్టిలోకూడా స్త్రీ వెనుకంజ వేయలేదు. నేటి రచయితలు మన పూర్వ రచయిత్రులను, కవయిత్రులను ముఠచిపోయినట్లు కనుపించుచున్నది. నేటి సభాజావికి వారి కవితాప్రాభవాన్ని మళ్ళీ జ్ఞాపకం చేయవలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉన్నది. ఉన్నతవిద్య నభ్యసించి ఉన్నతమైన, ఉదాత్తమైన కచనలు చేసే రచయిత్రులైనా ఇందుకు పూనుకోవడం భావ్యం. కాలంతో మారిన కవిత్వ పంథా నపకా సించడం లేదు. తృణీకరించడమూ లేదు. కాని యీ వికాసంతోపాటు ఎందరో మహానుభావులు - మహాకవులను మనం స్మరించడం మన సాహిత్య జీవనానికి మంచిది. సహృదయులైన రచయితలు ఇందుకు ముందుకు రావాలి. మన ప్రాచీన కవితాప్రాభవాలను ఒక పద్ధతిలో ప్రాచీన కవితాసాక్ష్యాన్ని మనకు అందింపడానికి విజ్ఞులైన వారెవరైనా పూనుకుంటే చాలా సంతోషం.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

వ్యవస్థాపక సంపాదకులు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

1. హ ర వి లా స ము - వీ ర శై వా చా ర ము లు

—శ్రీ రాళ్ళపల్లి సుబ్బారావు, ఎం. ఏ.,

14-15 శతాబ్దాల నడిమి కాలమందు తెలుగుసాహితీ సామాన్యాధినేత, సమకాలీన కవి వండితులను వాద ప్రతివాదములచే నవనత శిరస్సులను గావించి 'కవిసార్వభౌమ' పురస్కృతుడైన శ్రీనాథుడు తన కావ్య విర్మాణ కోశలముచే విర్మింపబడిన హరవిలాసము వీరశైవుల కాగమ గ్రంథమై భాసిల్లినది. ఈ కావ్యము వీరశైవాచారముల కద్దము పట్టినది.

హరవిలాసము ఏడాళ్వాసముల ప్రబంధము. శ్రీనాథుడు తెనుగు పద భూయిష్టము గను, దీర్ఘ వంస్కృత సమాస విరహితము గను ఏ కావ్యమును విర్మించెను. అనాటి వణిగ్వంశశ్రేష్ఠి యగు అవచి తివయ్యనెట్టి కీ కావ్యమంకిత మిచ్చెను. వీరశైవుల భక్తి ప్రవర్తనలు, ఆచార నియమములు, శివప్రస్తుతులు, ఆరాధనా విధానము లిందు విహార వర్ణితము. ఇందలి సిరియూకుని కథ యిట్టి వర్ణనములచే నలంకృత మైనది. అట్టి యాచార వ్యవహారముల విహంగ విక్షణ మీ వ్యాసము.

వీరశైవులకు పట్కాల లింగార్చన మత్యాపకము. కాంచీనగర వాసి, భక్తిప్రవ

త్తుల జీవన్మూర్తియైన చిలు తొండనంది, వాని భార్య తిరువెంగనాంచి ప్రతినిత్యము సూర్యోదయాత్సూర్య వరములందు, మధ్యాహ్నమందు శివలింగార్చన మొనర్చెడివారు. వారిరువు రేకాలము నందును జంగమారాధనల నేమొనర్చుదురు. 'వాని నరి యెవ్వడు లేడు వసుంధరా న్దరిన్' అని పరమేశ్వ ప్రస్తుతికిఁ బాత్రుడయ్యె.

అతిథి, యథాగతులకు పాదార్పణాద్యుపచారములు చేయుట శైవాచారములలో ద్వితీయము. చిలుతొండనంది గృహంగణమునకు నెఱునికాని పచ్చడముధరించి, నున్నని తలపై పచ్చిగంధము విడుకొని, కరసంపుటములో శివలింగము విడుకొని నౌక జంగమడరు దెంచెను గృహంగణా ప్రవేశమొనర్పినంతనే చిలుతొండనంది దంపతులు వానికిఁ బాదప్రక్షాళనము గావించి, యా పాదోదకమును పానముజేసి శిరమునఁ జల్లుకొని, పుణ్యకార్య నిర్వహణ సంతుష్టులయ్యెడివారు.

'శ్రీ పాదంబులు గడిగెను

శ్రీపాదోదకముఁ గొనియెఁ జెలువయుఁ

దానున్.'

శైవాచారములలో వివిక్రము, విశిష్టమైనది విభూది యందు కొనుట. పాదార్పణాద్యుపచారములు గైకొని సంతుష్టుడైన మిండజంగముడు శివునభిక్తునిఁ జేయుటకుఁ దూమె దీక్షి రసంబు తెమ్మని కోరెను. నంది యందుల కంగీకారము తెచ్చుచూ, జంగము దొనగిన విభూదియందు కొనెను.

చే గను గాడి చెఱుకుం

దీగ రసంబునఁ బురారిఁ దెల్పక కుఠువన్

... ..

... .. విన్ను నభ్యర్థింతున్.

అని కక్షంబున ధరియించిన యాలాటుం గాయలోని భవ్యం బిచ్చిన వల్లె యవి యందు కొని' అను వాక్యములు స్పష్టమొనర్చును. ఇట్లు విభూదినందుకొనుట శైవల్య దాయకమని వీరిభావన.

పరమేశ్వరు నవరావతారముగా జంగమలను తలంచి వీరశైవులు వారి కార్య నిర్వహణకుఁ దమ ప్రాణములైనను లక్ష్య పెట్టరు. ఇది వీరి మరొక నియమము.

శివయోగి యొనర్చు శివాభిషేకమునకు నూరుపుండ్రేక్షిపులను మోపుకట్టి పైకెత్తు

కొనబోయి, వివరమున్నదై నేంకొరిగెను. శరీరమంతయుఁ జెమర్చెను. మరొక నన్ని వేళమున శైవమహావ్రతమున వరమాంశము పాకము నొనరించి వివేదనము గావించవలె నని శోరినకవట శివయోగి కఠోరవియమ కంగీకరించి చిఱుకొండనంది తదను గుణ ముగాఁ దన యేకైకపుత్రునే జంపి యా హారముగా నివేదనకు పెట్టెను. 'మన శరీరార్థప్రాణంబులకుం గర్తలు శివయోగిశ్చ రులే కాక మఱి యెవ్వరు? వారి సౌములు వారికే సమర్పించుటయును నొక దౌర్దవనియే (2-83) యను వాక్యములం బట్టి శైవులు తమ ధనప్రాణములనైనను శివయోగుల కర్పింప నుంకింపరు.

కాంచినగరంబున నేకధారగా మూడేడు నాళ్ళు దేవేంద్రునానతిచే మేముడు వరించెను. చిఱుకొండకు శివయోగిజన సుందోహ వంరక్షణార్థమై వివిధ భోజన పదార్థములను వండించి వర్షించెడివారు. వంటచెఱుకు నిండు శౌవగా నింటిదూలములను పీకించి, వంట చెఱుకుగవడెను. అవియు నిండుకొని, తమ కట్టు వట్టువప్రములనైనను నూనెయందు ముంచివంటవండుటకై నువయోగించి శివయోగులను పోషించెను. యోగిజన పరిపోషణకు తమ సమస్తములును త్యాజ్యములే యని వారి వ్రగధ విశ్వాసము.

శివయోగు లేవదార్థము లడిగినను కాదు లేదన కొనగుట వీరశైవులవారము. వృద్ధ జంగముడు బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులలో నొక్క నరుడు, ప్రియవాది, కడుపిన్న వయసువాడు. రోగశంకావిహీనుండు, రూపవియగువానిఁ దల్లిదండ్రు లే పాక మొనరించి వర్షించిన భవునకు నివేదింతునని శోరగా సంకోషమున నాదంపకు లంగీకరించి తమ జన్మలు నవలీకృతమైనట్లు భావించిరేగాని నావంక చింత నొందలేదు.

శైవులకు జంగమారాధనము మిగులావశ్యకము. వీరశైవాచార సాంప్రదాయానుసారము శైవులు దేహము నిండ విభూదియందుకొని, మడుగు చోవతులఁ దరించి, హస్తమందు శివలింగమిడుకొని, భక్తితత్పరతఁ నభిషేకమొనర్చి, తడియొత్తి, చందనము, పూలమాలలు, రూపదీపములు, తాంబూలాదుల నొసంగి వందనము లాచరింతురు. అనంతరము జంగమారాధనము గావించి నైవేద్యమిడెడి వ్రతమొనరించెడివారు. వీరశైవులు శివునకు శివయోగుల కభేదము పాటించెడివారు. వేళ్యావాటికలందు సంపరించువారైనను జంగమ ప్రమథులంగొలిచెడివారు. శివునకు. శివయోగులకు నివేదన మొనర్చినగాని నాహారముముట్టరు. శివయోగుల కాహారమర్పింపకున్న దినమంతయు వారు నువవాసము పాటించురు. శివయోగులను శివుని మాఱురూపముగా భావించి కొలచుట, శైవులభక్తికి నిదర్శనము.

పార్వతి యొఱుకతవేషమాని.నందిభార్యయగు తిరువెంగనాంతో

కం. బోగులు కవదో పా య

ప్రాగల్భ్యంబున నిధాన వనసిద్ధులకై

యే గతుల నైనఁ దిరుగుడు

రోగి రమగ సుతునిఁ జంపు టుచితమై

మీఁకన్. 2-99

తే. ఆవగిం జంత ధూతి మై నలది కొనిన

వెలదిఁ గుమ్మడి కాయంత

పెట్టిపుట్టుఁ.... (2-100)

మగవాడు ప్రమామవంటివాడు. నిసువుఁ జంపంగ తగునా? యని వల్కగాతిరువెంగనాంచి "శివుడని శివయోగి యన వేదంబు గలదే శివుండు కర్త. శివుండు భోక్త" యనుట యామె భక్తివైశిష్ట్యము పరాకాష్ఠ నొందినది. పార్వతికాసమాధానమునకుదిక్కు తోచలేదు.

శైవులు, వీరశైవులు శివభక్తిప్రతిపాదకములైన వీరశైవగ్రంథములయిన వీలకంఠస్తవము, శివాష్టక మిత్యాదులు వరించెడివారు, నిరియాకుని భక్తిఁ బరీక్షింప శివుడు జంగమవేషమున గురుకులమున ప్రవేశించెను. అట్టి తటి నిరియాకుడు తోటిబాలకులలో, గ్రహంబులలో నుడురాజవలె జంగమునకు తోచెను. సాష్టాంగవ్రణుడైన నిరియాకుఁతో మధుసూన మత్తుడగు గుడపుల బోరులకు నీ దండ్రుదానవుడై నినుజంపి నాహారముగా బెట్టనిశ్చయించె. "జీవన్ భద్రాణి పశ్యతి" యన వేదంబులు నుడుపుచున్నవి గవున నెక్కడికేని చాటిపొమ్ము" యనగా పిర్రాఁమైతనూ, ధనిము వ్యయింపఁ గలుట కదాజన్మనైక ఫలంబు 'పరోపకారార్థ మిదం శరీరమ్' 'క్తిరికాయంబు గైకొంటి కార్తియేల" యనెడి దాతృత్వ తత్వబోధచేయగా జంగముడు "వాడు చిఱుకొండనంది కంటె నధికుండు" అని తలపించెను. ఇందు నిరియాకుని భక్తి యొక్కటియేగాక వితరణ శీలిగా నభివ్యక్తి క్షరించెను. కానునేర్చిన పాత సారాంశమింతటిదని దెలియనిగును.

ఐహిక సుఖములను త్యజించి 'జననైక ఫలంబుకైవ్యంబు' అనుమాక్తిని మనన జేయుచు, ధనమానప్రాణంబులను శివయోగుల కర్పించు భక్తి తత్పరత, శైవాచారములు సుషధిక జనసమాదరీతీయములేకదా!

వేమారెడ్డి కాప్రమిక్రుడైన అవచి తిప్పయనెట్టి కావ్యభర్తయగుట మూలకారణము మహాదాత యగు తిప్పయ్యకు చిఱుకొండనంది మూలపురుషుడు తిప్పయ్యునిరయశస్కుడు. శ్రీనాథుడు ధన్యజీవి, శ్రీనాథుని రచనా సంవిధానము గంగావ్రవాహమై వరింపలను పునీతులఁ జేయును.

(* *)

2. శివానందలహరి - కొన్ని అనువాదాలు

—శ్రీ కపిలవాయి లింగమూర్తి

సాంఖ్యుల ప్రకృతి పరబ్రహ్మలు పారాజీవతన ఆది దంపతులైన పార్వతీ తరమేశ్వరులైనారు. ప్రకృతిలో సౌందర్యం పురుషునిలో ఆనందం ఉన్నది. సౌందర్యం కావ్యమైన చతువులలో అనుభవింపబడితే ఆనందం మనస్సులో భావించి పొందబడుతుంది. అందుచేత లోకంలో ప్రకృతి ఉపాసకులు చతుః ప్రీతిమై సౌందర్యా రాధకులై పరబ్రహ్మరాధకులు నిరంతరం భావనా వ్యాపారంలో మునిగి ఆనందంలో తేలిపోతుంటారు.

ఆచార్య శంకరుడు ఈగుణనిర్గుణ తత్వాలు బాగాతగాహనచేసికొన్నాడు కనుక ఆయన తన విద్యా తపోయోగ బలాలచేత వాని రూప సౌందర్యాలను దర్శించి తన హృదయంలో తరంగితమైన ఆనందాన్ని సౌందర్యలహరి శివానంద లహరి అనే రెండుకృతులుగా ఆస్తిక లోకానికి అందించినాడు.

తత్వదృష్టితోనే కాక కవిత్వాదృష్టితో గూడ ఆరెండు కృతులు పరాంకోటి కక్కినవి కనుక అటు తత్వలబ్ధులు ఇటు రసలబ్ధులు ఎండలో వానికి తమకక్తి కొలిది అనువాదాలు వ్యాఖ్యలు వెలయించినారు. వెలయిస్తున్నారు.

శ్రీ గజ్జం నుబ్రహ్మణంగాడు, కార్యం పూడి రాజమన్నుగారు, జంధ్యాల వెంకటేశ్వరకాస్త్రిగారు అట్టివారిలో కొండరు. వీరు శివానందలహరిని ఆంధ్రీకరించినారు. వీరిలో శ్రీ వెంకటేశ్వర కాస్త్రిగారు నాకు పరిచితులు. వారు పండితవంశంలో పుట్టినారు. కవిమూర్ధన్యు

లైన కరుణాశ్రీగారి పితృవ్య పుత్రులు. సత్యసాయికి ఆనన్య భక్తులై ప్రస్తుతం ప్రకాంతి నిలయంలో నివసిస్తూ శివానంద లహరిని సాయీ ఆనందలహరిగా చేసినారు.

సుందరమందారం, తియ్యని పాటల తిరుప్పావై వారివి దీనికంటే ముందుగ వచ్చాయి. సుందరమందారం రామాయణంలోని సుందరకాండకు గేయానువాదం. తిరుప్పావై గోదాదేవి పాకురాలకు తెలుగు రూపం.

సుందర మందారం, తియ్యని పాటల తిరుప్పావై అనే పేర్లు చూడగానే అందులోకవిగారి ఉద్దేశ్యం ఆరచనల వైశిష్ట్యం పాఠకునికి స్పష్టంగా తెలిసిపోతుంది కాని ఈ శివానందలహరి మాత్రం అలా కాలేదు. పేరు యథామూలంగానే ఉన్న అనువాదం మాత్రం సవిశేషంగా ఉంది.

అనువాదం అన్నపుడు యథా మూలానువాదమే అనువాదం. అంటే కాబ్బికమైన భాషాంతరీకరణమే నిజమైన అనువాదం కాని ఒక్కొక్కపుడు శబ్దాన్నే ప్రధానంగా చేసికొంటే మూలంలోని సాగను అనూదితంలో రాకపోవచ్చు.

మనభాషలో ఒక్కొక్క దానికి ఒకరకమైన జాతీయాలు, ఒకరకమైన భాషీయాలు ఒకరకమైన పదబంధాలు ఉన్నవి కాబట్టి దేనిసాగనుదానిది. అందుచేత మూలభాషలోని సాగను అనువాద భాషలో తెలపనిపపుడు మూలంలోని జాతీయమో భాషీయమోతన భాషలో లేకుంటే దానికి సమానమైన మరోదాన్ని అనువక్త వాడవలసి ఉంటుంది. అలాగే

కొన్ని స్థలాల్లో మూలాన్ని చెప్పే వాక్య విన్యాసం మారవచ్చు. కాబట్టి అటువంటి రచనను అనువాదం అనటం కంటే అనువాదం అనటం లెస్స.

ఈ రెండుపద్యకులే కాక అనువాదంలో మూలాన్ని వదిలించడం, పెంచటం కూడా ఉన్నది. దానికి మనకు ఆంధ్రమహాభారత భాగవతాలు ఉదాహరణలు.

భర్తృహరి ముఖాపిత త్రిశతిని ఏనుగు లక్ష్మణకవి, ఎలమూచి బాలసరస్వతి, ఎల్లూరి నరసింగకవి అనే ముగ్గురు కవులు అనువదించినారు వారిలో మొదటివాడైన ఏనుగు లక్ష్మణకవి, అనువాదంలో ఆయా పదువుకు తగిన వృత్తాన్ని ఎన్నుకొని చంపూ పద్యతీలో అనువదించు కుంటూ పోగా ఎలమూచి బాలసరస్వతి శతకనియ మాన్ని పెట్టుకుని కార్పూర మస్తేభాలు స్వీకరించినాడు దానితో ఆతడు అల్ప వృత్తాలను సాగదీసికోవలసివస్తే ఎల్లూరి నరసింగకవి కందాలలో అనువదించినాడు కాబట్టి మూలంలోని విషయ విస్తారం గల వృత్తాలను వదించుకోవలసివచ్చింది. ఈ రెండు విధాలుగూడా ఒక్కొక్కపుడు అనువాదానికి తగినంత ప్రశస్తి లేవు. అందుచేత మూలవిధేయంగా సాగిన ఏనుగు లక్ష్మణకవి రచనకు ప్రశస్తి దక్కింది.

ఇప్పుడు శివానందలహరిగూడ ఇదే విధంగా అనువాదాలు అభ్యుత్పాదున్నవి. మొదటివారైన గజ్జం వెంకట నుబ్రహ్మణ్యంగారు ఏకవృత్తనియమం పెట్టుకోకుండా ఎక్కడికక్కడ మూలానికి తగిన పద్యాన్ని స్వీకరించినారు కాబట్టి వారి రచన ఏనుగు లక్ష్మణకవిగారి అనువాదం వలె మూల విధేయంగా సాగింది. వీరి పద్యాలు ధారాకుద్ధి శోభిస్తే అలరారు తున్నవి కాని అవిరిత్యమ కాహుళ్యంగా ఉన్నవి.

రెండవవారైన కార్యంపూడి రాజమన్నుగారుగూడ ఏకవృత్తనియమం

పెట్టుకోలేదు, ఏలైనంతవరకు తెలుగు తనాన్ని తెచ్చినారు. కాని వీరి పద్యా లలో కొన్ని కుచపాదులు కొన్ని పట్టు దులు కాక తప్పలేదు. విషయం అను వాదంగాని, సాంతంగాని పద్యం అన్న పుడు దాన్ని నాలుగు పాదాలలోనికి వేదించి ఉపసంహరించటంలోనే కవి యొక్క సామర్థ్యం మెళకువ ఇమిడి ఉన్నది.

శివానంతలహరి కందల్లోకాలకృతి. అయితే వంద అన్న పుడు తెలుగులో దానిపై శతకచ్చాను పడుతుంది. అందు చేత మూడవవారైన జంధ్యాం వెంకటేశ్వరకాస్త్రీగారు తమ అనువాదానికి శత కాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకుని సీసాలను స్వీకరించినారు.

సీ సుం తెలుగులో అన్నిటికంటే పెద్ద పద్యం కాబట్టి తగినంత విషయం లేకుంటే అది బక్కచిక్కిన గొడ్డలాగుంటుంది. అయితే కాస్త్రీగారు మాత్రం తమ సీసాల నావిధంగాకాకుండా వాటిని తమ పాం దిత్యంతో పరిపుష్టించేసినారు. ఉదాహ రణంగా కొన్ని చూడండి.

కుటోవామృత్పిండోఽప్యుణు రపిచ
ధూమోగ్నిరచలః
కుటోవా తంకుర్యా పరిహరతికిం ఘోర
శమనం.

అని దీనిలో కుష్కరర్థాలకు కందకు మట్టి, పొగకు నిప్పు - బట్టకు నూలు అనే మూడు వస్తువులు మాత్రమే ఆధారంగా చెప్పబడినవి. నాలుగోపాదంలో వానిని సమన్వయం చేయటానికి వీలుంది కాని సీసం అలాగాదు. నాలుగు పాదాలలో నాలుగు విషయాలు చెప్పి గతంలో వాని సమన్వయం చెబుతారు. అందుచేత కాస్త్రీ గారు దీనిలో నాలుగవదిగా చిత్రానికి భిత్తిని స్వీకరించినారు.

గభీరకాసారేవిజతివిజనే ఘోరవిపినే
వికారేతైరేవ భృమతి కనుమార్థం
జడమతాః

అని పూలకొరకు కాసారాలలో దిగటం అడవులలో తిరగటం మాత్రమే ఇందులో చెప్పబడినవి. అటుపూజకుగాని యటు పద్యానికిగాని ఈ రెండేచాలవు. అందుచేత కవిగారు వీని జతకు పత్తి - పాలు చేర్చుపూజా సామగ్రిని పూర్తి చేసినారు.

వటుర్యా గేహీవాయతిరపిజతేవా
తదితతో
నతోవాయః కల్పిద్భవతు భవంకింలేన
భవతి.

అనే దానిలో వటువు, గేహీ, యతి, జటి అని పేర్లు నాలుగు ఉన్నా ఆశ్రమాలు మాత్రం మూడే చెప్పబడినవి. అందుచేత ఇందులో యతిస్థానంలో వానప్రస్థాన్ని చేర్చి చతురాశ్రమాతను సమగ్రంగా చూపినారు.

అపారే సంసారేనిజభజన దూరేషడధియా
భ్రమంతం మామాంధం.

అనే దానిలో "నిజభజన" అనే దళాన్ని గ్రహించి, పద్యంలో స్మరణం కీర్తనం విష్ణుఃస్మరణం పాదసేవనం అనే నవవిధ భక్తితో ఒక్కొక్క దళాన్ని పూరించినారు. ఈవిధంగా కాస్త్రీగారు ఈ అనువాదంలో వెలితికనిపించకుండా ఎదో ఒకవిధంగా అర్థపరిపుష్టిని, భావపరి పుష్టిని, రసపరి పుష్టిని సాధించినారు.

గద్యాం చిన్నసోమ ధూపాలుడు జయపాలుడు జయదేవుని గీతా గోవిం దాన్ని అనువదిస్తూ అందులో ఒక్కొక్క స్లోకానికి ఒక పద్యం, ఒకదరువు, ఒక చూర్ణిక వ్రాసివిస్తరించినారు. అదే విధంగా కాస్త్రీగారుగూడ ఈ అను వాదంలో ప్రతి స్లోకానికి ఒకపద్యం, దాన్ని పిరికిస్తూ ఒక వ్యాఖ్యానం, దాని క్రింద అందుకు తగిన ఒకనూక్తిని ఘటించి మూలభావాన్ని త్రిరంగుద్ధిగా విశదీక రించినారు. ఇది ఈ రచనలోని విశేషం.

శ్రీ గుణ్యం నుబ్రహ్మణ్యంగారు గూడ పద్యానువాదంలో పాటు మూలానికి తాత్పర్యం గూడా యిచ్చినారు. అది పద్యావెంటగాక చివరన స్వతంత్రంగా ఉంది.

మాద్రణలోగూడ వీరు సరిపుటలలో మూలం చేసేలో అనువాదం అనగా పాఠ కునికి ఎడమవైపున మూలం కుడివైపున అనువాదం అందించినారు కాని రాజ మన్నురుగారు అలాకాక మొదట అను వాదం దానిక్రింద మూలం యిచ్చినారు. అనువాదాలలో అగ్రస్థానం ఎప్పుడైనా మూలానిదేకాని వీరుదాన్ని త్రోసిరాజని అనువాదాని కీయటం విశేషం. అంతేకాక వీరుగూడ పుస్తకం చివరనఘటిక యిచ్చినారు.

కాస్త్రీగారి కృతి పుట్టపర్తిలో వెల సిన శ్రీ సత్యసాయి బాబాగారికి అంకితం. షిర్డీభాబాగారి అనంతరం దేశంలో ఎందరో ఆబాబాగారిపేర వెలసినారు. అందుచేత వారిలో భాబాగారు నిజమైన సాయిగాబట్టి సత్యసాయి అయినాడు.

సాయి పదం హిందీ భాషలో స్వామి శబ్దానికిరూపాంతరం. చంద్రభిందువుగల అది చంద్రకలాభూషణుడైన పరమేశ్వర వాచకంగా హిందీలోని భక్తకవులంద రిలో వాడబడింది. ఈ పదాన్ని పుడు తాత్పర్యం స + అయి అని విడదీసి సాయిని సాంఘినిగా దర్శిస్తున్నారు. అందుచేత పండితులైన శ్రీ కాస్త్రీగారు సాయిలో పరమేశ్వరునిలోసాయినిదర్శించిన ప్రజ్ఞా చతువులు కనుక తమకృతిని సాయిపాదాలకు ఒకశ్రీదళంగా అర్పించి భక్త్యులైనారు.

తిమిరచనలో వీరు శతక నియమాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకుని ఏకపద్యనియమాన్ని ఎలాగూ పాటించినారు కాబట్టి ఏకభు కుట నియమం గూడ పాటించి ఉంటే ఈపద్యాలు మరింత సొగసుగా ఉండేవి.

3. కనకాబిషేకము (నాటిక)

—శ్రీ క్రొవ్విడి రామం, బి. ఏ., బి. యల్, బి. యిడి.,

పాత్రలు :-

1. పూసపాటి విజయరామమహారాజు:-
- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు:
2. వెంకన్నబుగట - అత్యుగాచయినులు
- అగ్రహారీకులు
3. భాస్కరకాశ్రి:- పెద్దాపురం
- సంస్థానాధీశ్వరి
4. సీతారామరాజు:- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరి
- సాధీకుల దివాన్
5. రేకపల్లి సోమప్పకవి:- నూరకవి సమ
కాలికుడు నూరకవి ప్రత్యర్థి.
6. రామనూరి:- పెద్దాపురాస్థానకవి.
7. తిమ్మభూపతి:- పెద్దాపురం జమీందారుగారు.
8. వెంకటాచార్యుని:- వేదపండితుడు
(అగ్రహారీకులు, వెంకటాచార్యుని, రామనూరి కల్పితపాత్రలు, మిగిలినవి చరిత్ర పండితులు)

వెంకన్నబుగట:- ఊరెయ్యది ?

నూరకవి:- చీపురుపల్లి

అత్యుగాచయినులు:- పేరే ?

నూరకవి:- నూరకవి - ఇంటి పేరేడి

దమవారీమారాజు విజయరామమహారాజు

వెంకన్నబుగట:- అర దేమి సరకుడా ?

నూరకవి:- భోజనయా ?

అత్యుగాచయినులు:- సంభాషణ పద్యంవరసలో నడిచినట్టుం దేమిటి కాబూ ?

నూరకవి:- “ఊరెయ్యది” అని మీరు సులక్షణంగా ప్రశ్నిస్తే నేను కూడా పద్యంలోనే జవాబు చెప్పేను సంభాషణ కండపద్యంలో నడిచింది.

వెంకన్నబుగట:- నేడు గుడిసం, కవి శ్వరుల దర్శనం అయింది.

అత్యుగాచయినులు:- అగ్రహారంబుగ కలం - వేదం ముక్కలుగల్గె నేనుకోవడం నాలుగు గింజలు పండించుకోవడం మాపని, కవిత్వం మాకేం తెలుస్తుంది కాబూ ? పదండి - మేము ఆలోచనే వస్తున్నాం - ఇంతకీ చీపురుపల్లిలో తమ బస ఎక్కడ ?

నూరకవి:- రామచంద్ర పురాగ్రహారంలో ఈశ్వరాలయం పక్కని పున్నదే మా బస.

అత్యుగాచయినులు:- మీరు అగ్రహారంబుగండావుంటే చిన్నమనవి చేసుకుంటాను.

నూరకవి:- సెలవియ్యండి.

అత్యుగాచయినులు:- పండిననాడు - ఎండిననాడు - ఆభూదేవతనే నమ్ముకుని సేద్యం చేసుకుంటున్నాం - నేటికిమాడు సంవత్సరాలైంది - భూమిమీద టక్కున చినుకులేదు. ఔనుదేవత వికటాట్టహాసం చేస్తోంది. ఈ సంగతి తెలిసికూడా బకాయి కిస్తుకోసం దివాన్ గారు ఫర్మానాలు మీద ఫర్మానాలు పంపిస్తునే వున్నారు. మాగోడువారికి చెవిటివాడి ముండు కంఠం అయింది. ఏం చెప్పకోం - ఎవరితో చెప్పకోం - దారుణంగావుంది వారి అజమాయిషీ, తమరేమైనా మా గోడు వారితో ...

నూరకవి:- సీతారామరాజుగారి సంగతి అందరికీ తెలిసిందే ! ప్రభువుమంచి వాడైనా నడిపించే సారధి దుర్మయం దైతే, ప్రజలపాట్లు యివే - అయితే యిది ఎల్లకాలం వుండిపోవు - కాలం

మౌర్యరాజు - ఎవరైనా ప్రజావాణిజ్యం కల్గక తప్పదు - ఏనాడో నేను

“అధికారమతత అత్యుచ్చయం దైత నది కీర్ణముననె పెంపటిగిపోవు పాపకర్ముండు గావించు బాధకడలి యవధిలేదని కృత్యింతు రవనిజనులు తెలియదడవెనుయోధనాదుల చరితలు రామలింగేశ రామచంద్రపురవాసు.

అని రామలింగేశ్వరునితో ముట్టు పెట్టుకున్నాను విధి విలాసాన్ని ఎవ్వరూమార్చలేదు. పరిస్థితులు మాత్రం యెల్లకాలం యిలా వుండవు. విధి చివరను ఎవరో నాకోసం వేచి ఉన్నట్టుంది. నేను ముందునడుస్తాను.

* * *

నూరకవి:- ఇదివరకు నాకు తమ దర్శనం కాలేదు. నా వల్ల తమకేదైనా ....

భాస్కరకాశ్రి:- నన్ను తమకు తెలి తెలియకపోయినా మహాకవిశ్వరులైన తమను నాకుబాగా తెలుసును. ఒకప్పుడు మేము యీ ప్రాంతం వార్లమే, మా తాతలు పెద్దాపురం తరలివెళ్ళేరు. అప్పటి నుంచీ ఆ జమీందారుల కొలువులోనే నేనచేస్తున్నాం. నన్ను భాస్కరకాశ్రి అంటారు.

నూరకవి:- తమరు దయచేసిన కారణం ఏమిటో సెలవిచ్చేరుకారు.

భాస్కరకాశ్రి:- కార్తీక కడపకాడకి నాకు మా ప్రభువుల జ్ఞానినం. మీరు కవిజనరంజనమనే కావ్యాన్ని వ్రాసినట్లు తెలిసింది - మా ఏలిక మిగతామాధుర్యంలో మిలితమైన మీ కవనాన్నివిని, ఆనాడు మీకు కనాకభిషేకం చెయ్యాలని సంకల్పించేరు. వత్సవాయి తిమ్మగజపతి నృపాలశేఖరులు తమకు అందజేయమన్న స్త్రీ ముఖాన్ని చిత్రించండి.

నూరకవి:- నా ఆరాధ్య దైవమైన రామలింగేశ్వరుడే యీ సత్కారానికి

అప్పుడు, నేను ఏ పాటివాణ్ణి - పరిమిత
జ్ఞాన్ని.

భాస్కరకామి:- గోక్షీరం యొక్క
మాధుర్యాన్ని గోమాత ఎరగదు. దానిని
అస్వాదించి, ఆనందించిన ఆ బాతగోపా
లము గోక్షీరాన్ని ప్రశంసిస్తాను. ఆ
విధంగానే తమ కవితాసుధా ధారలో
ప్రాక స్త్యంతమక అచుంకిత మేమోగాని
అస్పృహకులకు అది ప్రశంసనీయం -

మూరకవి:- సరే - ఇంతకీ ప్రభువుల
ఆజ్ఞ అనుష్ఠానమునీయం కదా! శ్రీరామ
లింగేశ్వరుని ప్రసాదాన్ని మిరాజావారికి
అందజేయండి. అనాడు దర్శనానికివస్తా
నని మనవి చెయ్యండి.

ద్వి తీ య ర ం గ ం

దివాన్ నీతారామరాజు:- మీరు రేక
పల్లి సోమప్పకవిగారు. సత్యవరం జమీం
దారుల ఆస్థాన విద్వాంసులు - పండిత
కవులు.

మూరకవి:- కవి వరేణ్యులకు నమోవా
కములు.

సోమప్పకవి:- దివాన్ గారూ! వారిని
నాకు ఫరిచయం చేసేరుకాదు.

మూరకవి:- నన్ను నేనే ఫరిచయం
చేసుకుంటాను. "పుడమిగల రసికల్లె
బొగడ్ల విజనరంజన కృతిగావించితి నే
'డిదము మూరకవీంద్రుడ మృడపద
పంకజరం కుమ్మడుమానసుడన్!"

దివాన్:- ప్రభువుల విజయవిలాసాన్ని
సోమప్పకవిగారికి తెలియజేయండి.

మూరకవి:- దానికేం భాగ్యం
పంకమనీకు జెల్లునొక ।

పాటియ మీయదు నీకు లక్ష్యమా
కుంతముకేల బూనినిను ।

గొల్వనివాడు ధరిత్రిలోన భూకాంతు
దొకండు లేడుకట

కంబు మొదలొక్కని గోలుకొండ
పర్యంతము నీవెకా విజయ ।
రామనరేంద్ర సురేంద్ర వైభవా.

దివాన్:- (వెకిలి నవ్వువ్వ) పద్యం
మారిసభాయోగ్యంగాను, రాజసభా
రమ్యంగాను వుండాలి - సంప్రదాయం
తెలియాలి - "అంతా కవులముగామా"
అనే ఫక్కిలో ఏదో చెబితే ...

మూరకవి:- దివాన్ గారూ! ఇది
విద్యకృష్ణ. మీ అభియోగం యేదో విస్త
ప్తంగా, నిర్దుష్టంగా, వివరించి చెప్పండి,
అప్పుడు నా వాదాన్ని పండిత సమ్మ
తంగా సమర్థించు కుంటాను.

దివాన్:- ఏం చెప్పను - మహామండ
లాధీశ్వరులైన రాజకీభామజీని, "నీకు"
లక్ష్యమా అనినీ, "నీవెకా" అనినీ
ఏకవచన ప్రయోగంతో సంబోధించేరు -
ఇంతకంటే తూణత ఏమంటుంది.

మూరకవి:- దివాన్ గారూ! మీకుపరి
పాలనా సంబంధమైన పదకాలని తెలిసి
వుండవచ్చునేమో కాని కవి సమయం
మాత్రం మీకు తెలియదు. అందుచేత
నేను చేసిన ప్రయోగం తప్పని భ్రమ
పడ్డారు. ఇటు వినండి.

"చిన్నప్పడు రతిశీలిని
నున్నప్పడు, కవిలోన, యుద్ధములోనన్
వన్నెమీ "రా" కొట్టుట
చెన్నగునో భాసపాటి నీతారామా!"
(గతలో వార్ష ధ్యానాలు)

దివాన్:- సరే! దానికేంగాని సోమ
ప్పకవిగారి, కవితగురించి మీ అభి
ప్రాయం?

మూరకవి:- అభిప్రాయానికేమింది ?
"దేవునానమున్ను దేకానికొకకవి
యిప్పుడూరమార, నింట నింట
నేగు రాద్ధరేడ్లు రెవమండ్రు తొమ్మండ్రు
వదుగురేసి కవులు భక్త్య చరితు"

సోమప్పకవి:- అంత తేలికగా తీసి
పారెయ్యకండి - మీ పాండిత్యం నాకు
తెలియనిదికాదు.

"సోమ కబ్జార్థమెఱుగని కుంతవగుట
వడలివిగాని మూరుని గదనపాలి
రాల దన్నిన సోమని లీలదలియ
వైతినీ గుట్టు బయలగుననుచు గుకవి"
మూరకవి:- గుట్టు కనిపెట్టడం అంత
తేలికా?

"రవి యెరుగును భువి తత్వము
భువిలోపల నుండుజనుల బోషించునదా
శివుడెరుగు నాట్యతత్వము
కవితా తత్వంబు మూరకవికే తెలియున్"
అని ఏనాడో పెద్దలు చెప్పిన మాటలు,
మీ స్మృతి పథం నుండి జారిపోయి
వుంటాయి.

దివాన్:- మూరన్నగారూ! కవితా
తత్వవేడులుగదా మీరు, పద్యం ఎలా
నడవాలంటారు.

మూరకవి:- సరే! వినండి నా కవితా
నిర్వచనం.

సీ॥ యతి యుక్తవాక్యానుగతి నంట
వలయు, వ

తృంబుదేనువు వెంట దవలినట్లు
మెట్టుమీదనుగాలుపెట్ట గైదండయం
దిచ్చినట్లులు ప్రాస మెనయవలయు
సానబట్టిన మణిచందాన బడమర్థ
నారీకుభంగి బంధంబువలయు
దివిజెలుంగు మెఱుంగుదీగె యట్లర్థంబు
తేటతెల్లంబుగా దెలియవలయు

సీ॥ నలలి తొలపడ్డ చంద్రమండలమువలన
జలజలనురాలు నమ్మకంపుజాలు లీల
రసము తులికింపవలెనట్టి రమ్యకవిత
రసిక రసనారి రంసచే బ్రబలకున్న

విజయరామమహారాజా:- కవిగారూ!
తెలుగుపద్యం తీయలేన్నులు ముచ్చటగా

వివరించేరు. విజయనగరాన్ని విద్యుల నగర మనిపించేరు. అన్నట్లు మీరు త్వరలోనే పెద్దాపురం వెళ్తారుకదా! మా కుమ్మ ద్వరులు తిమ్మభూపతికి యీ క్లోకంతో పాటు నా కుభాకాంక్షలను అందజే యండి. భిల్లాదార్ గారు మీ ప్రయాణా నికీ కావలసిన ఏర్పాట్లు చేసేరు.

నూరకవి:- చిత్తం.

మూడవ రంగం

రాజాధిరాజా! రాజపరమేశ్వర వత్స వాయి వంశరాజాళి విజయార్థవ! తిమ్మ నృపాతకేఖరా! విజయార్థవ! దిగ్విజయార్థవ!

తిమ్మభూపతి:- సభాకల్పితరువుకు నా వందనకలహలము నాటి నూరకవి చంద్రా గమనం చకోరానికి కరదాగమనంబంటిది.

నూరకవి:- విద్యత్ప్రభువుల సందర్శన మాత్రం చేతనే కవిహృదయం పులక రిస్తుంది. మా ప్రభువులు విజయనగరాధి నేతలు యీ క్లోకాన్ని తమకు అందజేయ మని ఆదేశించేరు.

తిమ్మభూపతి:- వారిది మోతీమహల్ కాదు. సరస్వతీమహల్. వారి అభినందన మాకు సర్వదా గౌరవప్రదం. కవిగాదూ! శ్రీవారి గంటంనుంచి వెలువడిన ఆ క్లోకాన్ని మీకంతంద్వారా వింటేనే యింపుగా వుంటుంది.

నూరకవి:- అంతకంటే వార్ష దాయక మైన కార్యం ఏమంటుంది. చిత్రించండి. క్లోకం అంభోజం కలయిన సదృశమవనే సాహిత్యరీత్యాం దృశ్యో. మాంధాతార మహారసంపది మహా భావేయతో రాశిపు శత్రూణాం పురధంజనే ధృతిగుణే కిం చోరగండ్రం మతిః ప్రాగర్భ్య ప్రతిభాతి తిమ్మనృపతిః పాకాపిత ప్రాధవః

రామనూరి :- విజయనగరం మహా రాజులు విద్యద్రాజులు. అందుచేతనే వారు గ్రంథరచన చేస్తూ ఇతరులను గ్రంథ రచనకు ప్రోత్సహిస్తారు.

నూరకవి:- కేవలం ముఖస్తుతి అంటే నేను చెప్పలేనుగాని మా ఏలికకు డీటు రాగలవారు లేరేమో అనిపిస్తుంది. ఏమంటారు!

“రాజా కళంకమూర్తి రితి ।

రాజా శరీరవిహీనుడెంచికా రాజా దిగంబరుండు మృగరాజా గృహాంతరసీమవర్తి వి భ్రాజితపూస పాద్మీజయ ।

రామనృపాలుడె రాజాగాక యీ రాజులు రాజులా పెనుత ।

రాజులుగాక ధరాతలంబునన్.

రామనూరి:- అందుకే రవిగాననిచో కవిగాంచునేకదా అన్నారు పెద్దలు. రతిరాజాకంటే తమ ఏలిక యెంత అంద మైనవాలో కవిగాను రసరమ్యంగా యీ పద్యంలో నూచించేరు.

తిమ్మభూపతి :- రామనూరిగాదూ! కనకాభిషేకానికి కుమారులూర్తం ఆసన్న మాతోంది. నూరకవిగార్ని సభకు పరి చయం చేసి ఆ కుసుర్గాసనంపైన వారిని ఆసీనులను చెయ్యండి.

రామనూరి:- చిత్తం నాదోక మనవి. నూరకవిగార్ని పరిచయం చెయ్యడం మధ్యందిన మార్తాడుడ్ని దివిటితో చూపడం వంటిది.

“గడియకు నూరుపద్మములు గంటములేక రచింతు దిట్టగా దొడగిలిసా పరాలుమని తూలిపడున్. గుల్కెంరాజముల్ విడువ కనుగ్రహించి నిరుపేద ధనాధిపు కుల్యజేతు, నే నడిదముపాడ నూరన సమాఖ్యడ నాళికయందు పాటియే

అని చెప్పకున్న నూరకవివర్యులను నేను పరిచయం చెయ్యడం సాహసమే అవు తుంది. ఆయన ప్రవహింపజేసిన సాహితీ స్రవంతిలోగల వైశిష్ట్యాన్ని స్థావరపురాక న్యాయంగా మనవి చేస్తాను.

నిత్యవ్యవహారంలో మీరు చేసే కొన్ని ప్రసంగాలుకూడా ఆకుకవిత రూపం లోనే వెలువడుతూ వుంటాయి. శ్రీనాథుని తరువాత చాటుకవితకు యీయననే మోక్షనవతనివుంది. మీరు కావ్యాల్లో ప్రవహింపజేసే కవితాధార ఒకవిధంగా వుంటే, వీరి ఆకుకవిత వేరొకవిధంగా వుంటుంది. అదపాక వెకురున్న “పాప” అనే పల్లెపడుమని ఉద్దేశించి మీరు

“అదపాక మామిడావలు

పొడుపుగ నొక విస్తరంట బొడిచినవాడే ముద మొప్ప విక్రమార్కుడు అదపాకా అత్తవారు బోనేపాపా!”

అనే కందాన్ని ఆకుపుగా చెప్పేరు. ఈ కవిశేఖరులే కవిజనరంజనంలో ఆయోధ్యా పురాన్ని వర్ణిస్తూ

“నూపుగము భూపురంద్రికి

గాపురము జయేందిరవకు గగనతల స్పృగ్గోపురము భాసిలు నయో ధ్యాపుర మినవంక భూధవాధారంబై”

అనే కందాన్ని రచించేరు కల్పవలూను, శైలిలోను పైరెండుకందాలకుగల వ్యత్యాసాన్ని మీరు గమనించేవుంటారు. అందు చేతనే మీరు నిత్యవ్యవహారంలో వాడుక చేసే ఆకుకవితను ఒక ఫక్కిలోను, కావ్యాల్లో పద్యాలలో వేరొక శైలిలోను నడిపిస్తారు. ఇది వారి రచనలోగల విశిష్టత. ఆకాశంమీద విలువవిలువలా ద్రేసకు త్రాలు యీయన గంటంబోలుతో ఎలా మెరిసిపోతున్నాయో చూడండి.

భావంతదంతావలో వికరపుష్కరా
దూత

కనక గంగా పయః కణమలనగ
శివతాండవ దివ్యక్షాసమాగతనిర్జ
రహితమాత్రిక శ్రేణులనగ
మృతకళిందజావాదమున నిందార
శివిన తెలిగల్గ విరులనంగ
కావనికా చంద్రపరిణ యంబునకిడు
శివ్యద్యములపిండి చుక్కలనగ
శివ్యిరిగె నొక్క మొగి నెల్ల దిక్కులందు
శివభునసార పాటిర తారవార
శివ పారద నారద కారదాధ
శివరుచి మీరదారకావారమపుడు"

రాత్రి భోజనానంతరం యీ కవి
శివులు చేసేకావ్య పఠనంలోక విజన
దేవనంలో గల యిటువంటి పద్యాలను
చేస్తో మీరు వింటారు.

వెంకటాచధాని - రామమూరిగామా!
ఈ కవిగారు రచించిన యితర గ్రంథా
లపై నావున్నాయా ?

రామమూరి:- ఈయన మహామండితుడు.
మొదటలోకం అనే అలంకార కాస్త్ర
గ్రంథాన్ని తెలుగు పద్యాలలోకం అనే
అలంకార కాస్త్ర గ్రంథాన్ని తెలుగు
పద్యాలలోకం అనువదించేరు. కవి
మహిమ విచ్చేదమనే లక్షణ గ్రంథాన్ని
సాహించించేరు. ఆంధ్ర నామశేషమునే
విభుంటువు, రామలింగేక కరకం, బహుళ
ప్రచారంలో వున్నాయి - సంఘంలోగల
మహాదారాన్ని దైర్యంగా ఎత్తిచూపి,
మామోజక స్పృహకలిగించిన రచనరామ
లింగేక కరకం, వీరి రామకండకం
అప్రచుంతులలో చాలామంది నిత్యము
మీరాయుచున్నారు, ఇప్పుడుమంగళభ్యను
ముఖ్య పెద్దావురం రామ్యాధి సేరలు
యీ కవి రావడ కన కా భిషేకం
చేస్తారు.

(మంగళభ్యని)

వెంకటాచధాని స్వస్తి ప్రజాభ్యః.
లోకాస్సుమస్తాసుఖినోభవంతు-తేజస్వి నా
వధీతమస్తు - మావిద్విమవహై

ఓంకాంతి: కాంతి: కాంతి:

రామమూరి ఇప్పుడు కవిగారి ప్రతి
పఠనం వనం విందాం.

మూరకవి కవిత, అత వనిత, అలం
బన లేనిదే వికసించవుకదా. తత్రాపి,
కవిత, అలితకళ. అందుచేత కావ్యశిల్పం
ఎంతరమ్యంగావుంటే కవిత, అంతరాజీ
మైంది. అందుచేతనే, "ఉభయకావ్య
ప్రాధిబాటించు శిల్పము సంభారగుడ,
కళావిదుడనని తిక్కన చెప్పవన్నాడు -
ఆ శిల్పం విశ్వశ్రేయస్సును కాంక్షించే
కావ్యంలో ప్రతిబింబించాలి. అప్పుడే
కవికి ఘనత కావ్యానికి కావ్యతత్వం
చేరుతుంది. ఆనందం కావ్య ప్రయో
జనమేకావచ్చును. కాదనను - జీవితాన్ని
ఉద్దీపింపజేసేమార్గాన్ని ఆనందోత్సాహ
లతో కాంతాసమ్మితంగా కావ్యం
నిరూపించాలి. పరుప్రవృత్తి నుంచి దైవ
ప్రవృత్తికి జీవితాన్ని మళ్ళించడే ఉత్తమ
కావ్యం. సర్వకాలాల వారికీ, సర్వదేశాల
వారికీ ఆకర్షణీయంగా మహాకావ్యం
భవ్యవ్యాకృతిగా ఒక మహత్తర సందే
కాన్ని అందించాలి. విజనరంజనంలో
ఒక ఉత్తమ పాలకుణ్ణి చిత్రించేస్తా.
యథారాజా తథావ్రజా - ఈ కనకాభి
షేకానికి అభిషేక ప్రియుడైన రామలిం
గేశ్వరుడే అర్హుడు - ఆ పరాత్పరుని
ప్రతినిధిగా మాత్రమే వ్యవహరించేను.

స్వస్తి.

వెంకటాచధాని - ఇప్పుడు శ్రీరామ
మూరిగారు కవిగారికి అభినందన పద్య
ముమాన్ని అందజేస్తారు.

"అధునికలో కపింద్రులు సుహృదులు
దురుగాక నీవలెన్
మాధురిగల్గునే, కవన మార్గము తిక్కన
నోమయాజి శ్రీ
నా ధుడు మావృత్తిమృకవినాడు ప్రసి
ధులుగా కిటివలెన్
గాధితమయ్యె నీవలెన్ గాదకవిత్వము
మూరసత్కవీ

మూరకవి - ధన్యోస్మి -

వెంకటాచధాని - ఏమిటి చిత్రం!
అలా విడిచిపెట్టి ఆయనవల్ల పోతు
న్నారే.

ఎవరూ పట్టించుకోరేం చెప్పా! ఈ
కనకాభిషేకం చేసిన మువ్వం యిక్కడే
వదిలుండి - ఏదారి! ఏముఖోయ మూర
కవిగారు మిమ్మరే! పలకకుండా వెళ్ళి
పోతున్నారే! ఎవరికీ బాధ్యతలేదు.

రామమూరి - ఏమిటి గాధరా!

వెంకటాచధాని - గాధరా అని
మెల్లిగా అంటారేం? అభిషేకం చేసిన
మువ్వనాణేల్ని నేలమీద విడిచిపెట్టడం
దురు సాగిపోతున్నారు మూరకవిగామా!
ఒక్కక్షణం ఆగారి - నాణేల్ని భద్ర
పరచి మీకు అందజేస్తాం -

మూరకవి -

క్షమించండి అవధానిగారు - స్నానం
చేసినది పానంచేసే అభ్యాసం నాకులేదు.

స్వస్తి

—0—

ఉత్తమ సాహిత్యంకోసం
స మా లో చ న
చ ద వ ం డి!
చ ది వి ం చ ం డి!!

4. సుప్రసన్నగారి 'స్తుతిప్రబంధము'

—శ్రీ పాతూరి రఘురామయ్య

సుప్రసన్న ప్రసన్న కవి రచనలో అరితేరిన అద్భుతకవి. వీరి ఋతంభర, శతాంకుర, శ్రీ పాండారాయ శతకము, అథునా, పాండిచ్చేరిగీతలు, శేషశ్రీకమల దుఃఖమోగిని కావ్యాలు. తెలుగులో కము నల రించుచున్నవి. హృద్గీత అనందంహరి. అను రెండు కావ్యములను శ్రీ సంపత్కుమారా చార్యులతో కలిసి రచించినారు. ఇప్పుడు స్తుతి ప్రబంధమును వెలువరించినారు.

21.12.1989 నాడు, సుప్రసన్నగారి గురుదేవుల శ్రీమాన్ కందుకూరి శివానంద మూర్తిగారి అరవైఐకదవ జయంతికోసం భక్తిపూర్వకంగా అంకిత మిచ్చినట్టి కావ్య మిది. గురుదేవునికి ఉపహారము. అంద్ర భారతికి మరొక మణిహారము.

'స్తవ్యః స్తవప్రియః స్తోత్రం
స్తుతః స్తోతా రణాప్రియః'

అన్న అర్చనాకు ఈ ప్రబంధమునకు ప్రేరణాత్మకమైనట్టిది. ఈ ప్రబంధమున అగ్నిమాత్రము, దేవీపూజ. శ్రీ లక్ష్మీవృషి మోదాహరణము, శ్రీవృషింహస్రవత్ప్రీతిగణ పతి స్తుతి, కృపారేఖ అను భాగములు ప్రాథ నాను కీర్తనాత్మకములుగా నున్నవి. శ్రీ లక్ష్మీవరదేవమోదాహరణము 1980లో, దేవీ పూజ. 1989లో, అలా రచించబడినవి. అకాలమున అవి భారతి, పాదన మొదలగు పత్రికలలో వచ్చినవి. శ్రీవరదేవహస్తవత్ప్రీతిగణపతి స్తుతి, కృపారేఖ-ఈమూడు రచనలు అక్షరాలతో రచించబడినవి. అగ్నిమాత్రము కావ్యం మాత్రము 1989లో రచించ బడినది.

అయితావేదో సరో
దయమేదు. త్రిలోకమైత్యధారామూర్తి
వియదుష్మిలక, యజ్ఞ
ప్రియా! తమమృతగజేయవే యీ
సృష్టిన్.

ఇది అగ్నిమాత్రమున మొదటిపద్యము. ఇందు కవియొక్క రచనాపాటవమనికాక, ఒక భక్తునియొక్క విశిష్టమైన ధ్యానధారను పేర్కొనవలసి ఉంటుంది. కవియైన భక్తుని ముత్యాత్మక హేషమిందు అనాహత భావ తరంగములను సురింపించుచున్నది. కంద రచనా పాటవము కూడా ప్రశంసనీయమే.

యజ్ఞో మైష్ఠురితి
ప్రజ్ఞాపారమ్య భావవరిణి చో
వి జ్ఞేయగుంఘా నిశ్చయత్రానతమై.

కవీతి సాగరము విలసిల్లుటకై, కాపము లెరుచుటకై, అభుములా కాట్టుటకొరకై, అంకితగ్రంథం కృతశామనరించుటకై కవి అగ్నిదేవుని కీర్తించుచు ప్రార్థించుచు వ్రాసిన కందములు ప్రకృష్టప్రబంధములై అత్యగతములై నూతన వెలుగుల చేతాల్చు చున్నవి.

దేవీపూజ యమనది-శ్రీ దేవీ మాతాశ్మర్య మును గురించి అమె దివ్యతీలా విలాసా లను కీర్తించుచున్న చిత్తవమోహక అత్యు ప్రయంగముగీతమై యున్నది.

శ్రీరామోదయని చిత్తవీధివోలె
అమెహలము ప్రభాతానరేఖ
మైతీరీదేవీకోమల శృంగారము లెల్లు
అమె పాదములు సంద్యారుణములు

అమె చూపుట నిగమాద్య దశోద్ధృతి
నామహావాక్య విన్యాసకములు
అమె కన్నులు నిగమాంత తత్వజ్ఞాన
రమ్య ప్రమావధ లక్ష్మీకూమ
లంతె, అమె మోహనాకారమును చూచి
మనసులోన కోర్కె మసలరాదు
ఒక-మహానుభవము ఉద్భవమైనచో
కోర్కెలెల్ల మనసుకొనల జారు.

ఇట్టి దివ్యానంద భావజానిన్యాసం అత్యు త్తీక రోగాలను స్వశాస్త్రంబు.

శ్రీలక్ష్మీవరదేవమోదాహరణమున యీద గిరిందుగని ప్రథమదశమున 'కొమ్మాలస్థితుని ద్వితీయదశమున, కొడుకుపంతుల'న నెం కొన్ను. స్వామిని (వృషింహుని) తృతీయదశ మున వేల్పుగొండ వృషింహస్వామిని చతుర్థ దశమున, వేదగిరింద్రమున నెల్ల వృషింహ స్వామిని పంచమదశమున, శ్రీ అమోలా నృసింహగిరి నృసింహుని సప్తమదశమున మంగళగిరి స్వామిని అష్టమదశమున (సంజో దనావిభక్తితో) స్వర్గం కన్నా మహాకమైన అనందప్రదముగ ప్రబంధరచనగావించినాడు.

ప్రతిభావమును శ్రీమదుకోహం చిం దిన వెన్నెలలో నింది భవ్యముగా దివ్య ముగా రచనసాగించిన స్తుతులను రచించిన కవి సుప్రసన్న, వృషింహస్రవత్ప్రీతి మొదలగు ఇతరములైన స్తుతులు కూడ. సుప్రసన్న ధ్యానధారవలన అత్యుత్తమమైన మధురవల ములు, శేషోరేఖలు, అమృతభాండములు. ఈ వృత్తకము వెల : నాలుగు రూపాయలు మాత్రమే.

కావీతాళు :

కోవెల శ్రీనివాస
శ్రీ నాణి ప్రచురణలు
8-1-199, గిర్యాజీపేట
పరంగల్లు - 504 002

అన్న చిహ్నమును వ్రాసి పొందవచ్చును.

“సునుభావన”

5. దాశరథి కావ్యసమీక్షా శరది (గ్రంథ సమీక్ష)

—శ్రీమతి పి. కాంతమ్మ, ఎం.ఎ., ఎం.యిడి..

కవి రాస్తాడు. విమర్శకుడు వివరిస్తాడు, విమర్శకుడు కవి మనసులో ప్రవేశించి కాదాత్మ్యం చెంది, అతని భావాల్ని వరించి, ‘విరించియై’ ఆ కవికకు ఓ మాతనస్థానాన్ని సృష్టిస్తాడు.

అలాంటి దాశరథి కట్టిన పాఠశాల కథలలో మాత్రమే మిగిలింది. కాని నేటి దాశరథి కట్టిన ఆధునీయ కవిత్వా వారధిని పాఠకుల కన్నులకు దర్శింప జేయడానికి, మనసులను రంజింప జేయడానికి పూనుకొని పతితులను అలోచనా రథము మీద కూర్చుండజేసి కాను సారథియైనవాడు ఆదార్య భావముడు.

విజయనగరంలో విజయభావనా వీచికలను ప్రసరింపజేసిన శ్రీ ఆదార్యభావ ములు దాశరథి కురిపించిన ‘అగ్నిదార’ ను వివరించారు మొదట. అనాటికెలాంటి ప్రజల దుర్బర జీవితాన్ని, హింసాచర్యాలను కాను తూసి, మనకు చూపించారు. దాశరథిలో విప్లవకవి పూసిరిపోసుకున్న సంఘటనలు వివరించారు. దాశరథిలోని శృంగార కవిత్వాన్ని అలావుంచి అంగార కవిత్వాన్నే పమీక్షించ బాసడం ఆదార్యభావముల మనము సద్భావనాయుతము! సమయభావనా మయము!!!, శ్రేయోభావనాయము!!! అని మన్ననము!

ఈనమీక్ష శరది-చదువుకున్నట్లుకాకుండా అత్యుయలతో మోట్లాడినట్లుంటుంది. అతి సురళమైన మాటలతో అలా అలా గంగా ప్రవాహంలా సాగుతూ చక్కని వాక్యాల దల్లిని గాలులు ఏస్తూ కమ్మని భావనల

నువాసనలు గుఱాశిస్తూ పతితులను అమృతాభిషేకంచేస్తుంది.

యుగకవి జాషువాను పుక్కిట బట్టిన ఆదార్యభావముల కలం దాశరథి ‘అగ్నిదార’ ను పమీక్షించి ‘సవంతి’ వైపుమళ్ళించింది. ఆ ఉత్సాహంతోనే రుద్రవీణ తీగలు మీటి దాశరథిగావంలోని రాగాన్ని వివరించింది; ‘తిమిరంలో సమరం’ ప్రారంభించి, జయించి, పతితులకు ‘మహాంహోదయం’ దర్శింప జేసింది. ఆదార్య భావముల మనో రోచనలకు దాశరథి ‘అలోచనాలోచనాల’ను తరిచిచూడాలని విందింది, సుంకల్పమే ‘సమాలోచన’ మైంది. తెలుగువిద్యార్థికి వివరించింది, కవిసృష్టించిన ‘కవితా పుష్పకాన్ని’ ‘నవభారతి’కి సవినయంగా అందించింది.

‘దాశరథి కోరిన ఆధునీయ మార్గంలో పయనించడం మనందరి కర్తవ్యం’ అని ‘నవభారతాన్ని’ వ్రాసేస్తున్నారు. శ్రీ భావన్.

దాశరథిలోని వి రా డ్ స్వరూపాన్ని గుర్తించి వారిని శబ్ద బ్రహ్మరాధకునిగా భావించారు. శ్రీ భావన్. ‘సత్యము, మితము, ఉచితము అయిన శబ్దబ్రహ్మయోగమే దాశరథిని శబ్దబ్రహ్మరాధకునిగా చేసింద’ంటారు అంతే కాదు, అనత్యం, అనవసర వాగ్వియము, అనుదిత పొగడ్తల యగడ్తలు శబ్దబ్రహ్మవ భారముగా దృవపరిచారు అమృతాభిషేక పమీక్షలో శ్రీ భావన్. కవికి ‘అత్యవిశ్వాస మేగాక ఆత్మారిమానం. అధికారం చెలాయించే దర్పం కూడా వుండాలి’ అంటారు ఓచోట,

ఆధునీయకవి దాశరథిని శ్రాద్ధంగా చదివే న్యాయత్నంలో ‘మహాబోధి’ని చేరు కున్నారు: ‘భాషమీద ప్రభుత్వ మూ, భావంలో వైకల్యమూ కవిత్వంలో ప్రవాహమూ గల కవి దాశరథి అని వీరికి జ్ఞానోదయమైంది. ఆ విజ్ఞానమృతాన్ని భాగ్యవగ రపు ‘నవభారతి’ ద్వారా నవభారతాని కందించారు శ్రీ భావన్.

దాశరథి రచించిన ‘అమృతవర్షి తెలుగు కల్లి’ రూపాన్ని ‘సమాలోచన’ ద్వారం నుండి మన కన్నులకు సాక్షర్యంప జేపారు రచయిత.

వీరి నిరాడంబర వ్యక్తిత్వమూ, ఋణి శక్త్యమూవీరి పదార్థాను, వాక్యార్థాను సుస్పష్టము. ఆహారాక్రతులు సాహితీక్షేత్రం లో శ్రమించి అనేకప్రయోగాలు చేసి మధుర కవితావలాపలాను పాఠకులకు అందిస్తున్న కృషివలులు శ్రీ భావన్.

జాషువాను దించిన తురచయితకో దాశరథిలోని వేదనను అర్థం చేసుకొని అతని కవిత్వంపై ‘ధ్వజమెత్తిన ప్రజ’యై జీవన ప్రసంగిలో జీవించారు. కాను దాశరథి కవితా శరదిలో మునకలుపేస్తూ నవకవితాప్రియులను ఆహ్వానిస్తున్నారు. అజీ ముత్యాలలాంటి వందేకాలను సంగ్రహించుకోమని అభ్యర్థిస్తున్నారు:

‘కవిత్వానికి ప్రధానమైంది భావావేశం ఇది దేశభక్తి కవిత్వానికి ప్రధాన లక్షణం’ అంటారు శ్రీ భావన్. దాశరథి గళాన్ని భావన్ కలంలా ఇంతేవదూ అర్థంజేసుకోలేరని గట్టిగా చెప్పడానికి కొన్ని వాక్యాలు చూడండి:

“విశ్వవ్యాప్తమయిన కాంతిస్థావన దాశరథి రేఖయం”

అయనకున్నది ఓకటే అయనం - అవి కవిత ఆ అయనంలోనే ఈ జగత్తు వంతా గలిది నీ విహారం చేయగల యోధుడు.”

అచ్చంగా 'పొంక అనుభవాలు, ఇతరుల అనుభవాలు. వ్యక్తికి సంపూర్ణి గల చుట్టరికం, ప్రకృతికి మనకు గల పారస్పరిక బాంధవ్యం, నవవృద్ధికోసం కృషి ఈ అయిదు దాళరది కవికా పౌధరదనకు వాస్తుకావ్వంలా కోడ్పడ్డాయి.

'లోకమంతా కాంతి వశంలో నడవాలని దాళరది కుభాళంస'

'కవకు కావలసిన ఆ జ్యోతిర్నయనాలను వెదకటం కోసం లక్షదీపాఃకులనైనా దాటి వెళ్ళ గల దీక్షను ప్రకటించాడు."

"సాటి మనిషిని ప్రతికించు కోలేని చచ్చు ప్రాణుకుపై దాళరదికి ఎంతో నిరక్తి."

'..... బాంబులతో సాధించడంకాదు. విప్లవాన్ని హృదయాల్లో పాడించాలి. ఇదీ దాళరది విప్లవతత్వం".

తెరటాన్ని అదర్శంగావంచి కవిగావిశ్వ విమంచిని మీటి, పరికోదమనిగా జాపవామ కరవి అనేక పారస్పరిక వ్రతీకలకు ఊపిరి పోసి కుండితారాద్య పరిమళాన్ని గుదాళిం వజేసి, గురుబ్రహ్మగా అనేకమందిచే కవికాభ్యాసం చేయించి, అక్షయమైన 'అక్షర లక్షణ' అందించిన శ్రీ ఆచార్య భావన్ కృషి వర్ణనాతీతం. దాళరది వ్యక్తిగా శిష్టుడు. కవిగా విశిష్టుడు. శ్రీ భావన్, వ్యక్తిగాను, రచయితగానూ, విమర్శకుని గానూ విశిష్టత.

శ్రీభావన్ దృష్టిలో దాళరది ముకుమార హృదయుడు, కరుణామయుడు, మాటికి మాటుపాటు అకావాది. అతే అయిన కవికకు వునాది. ఇన్నోక్వవాన్ని గూర్చిన కవికలో దాళరది భావాన్ని చక్కగా విశ్లేషించింది భావన్ కలం.

'దాళరది కవికలో ఉత్పత్తి. భావనాలం, శిల్పం అనే మూడులక్షణాలు ముప్పేటలుగా పెనపేసుకున్నాయి.'

ఆర్. టి. సి. కన్నీరు

అమ్మకు ఒక్కరోజు ను స్తీచేస్తే
పొయ్యిలో పిల్లని లేవకపోతే
పొట్టలో ఎలుకలు పరుగెడతాయి
అకలికేకలు వినబడతాయి
ఆర్. టి. సి. బమ్మలు ఒక్కపూట
తిరగకపోతే

అగిపోతుంది నగరజీవితం
నిలిచిపోతారు ప్రయాణీకులు
నిర్మానుష్యమాతాయి వీధులు
అయినా మనం కృతఘ్నులం
అమ్మనే బాధించే పిల్లలం
అగమందాతిరిగే ఆర్.టి.సి. చక్రాలి
కుంచరు చేసే కుంచకులం
'రస్తాకోభో'లతో ఆపేస్తాం
రాళ్ళ దెబ్బలతో హింసిస్తాం
'సుమ్మే'అపొట్లతో చంపేస్తాం
అందోళనలతో అమాతిచేస్తాం
అర్తమిడికోకం దుర్తమిహ
అందరికోపం ఆర్. టి. సి. మిహ
ఎల్లజేళలా ఎక్కితిరిగే బమ్మలనే
వీరుదాటి తెప్పకగలేస్తున్నాం

'దాళరదికి స్థలాన్ని అక్రమించడం మీద వమ్మకం లేదు. కాలాన్ని అక్రమించడం లోనే ఆళ.'

'దాళరది-తెలంగాణాలోని కోటి దీరుల గళద్వని మాత్రమేకాదు. ఇలాగోళమందుం దెడి ఎల్లరి కట్టం,' అని శ్రీభావన్ వ్యక్తం చేశారు.

అస్థానకవి దాళరది సృష్టించిన కవిదాళ రదిలో మునిగి, అణిముక్కాలను అందుకో గల్గిన నహృదయాస్థానకవి ఆచార్యభావన్ అవలానికి ప్రేమాటలు దావననుకంఠే మీరు కూడా ఈ సమీక్షాకరదిలో ఒకసారి మునిగి తేలండి. అలవ్యం ఎందుకూ! ... ..

...—...

సి టీ బి న్సు

కులం కులం కర్ణం కర్ణం
లింగ భేదం కూడా మరిచి
పాపం పుణ్యం కోపం తాపం
సిగ్గు ఎగ్గు కూడా విడిచి
అంతా కొద్దిసేపైనా సరే
రాసుకుని పూసుకుని
త్రోసుకుని తిరగడానికి
నగర జీవనం ప్రసాదించిన వరం
సి టీ బి న్సు

దేవదానవులు

ఒకడు
సాటిమానవునికి
మూత్రపిండం దానంచేసి
మృత్యువారసుండి కాపాడితే
మరొకడు
స్వార్థంకోసం
పిల్లల్ని ఎత్తుకొచ్చి
కాళ్ళు చేతులు బిరిచి
కళ్ళు పెరికి భిక్ష మెత్తించి
పొట్టపోసుకుంటున్నాడు
ఈ ఇద్దరూ మనుష్యులే
వీళ్ళే దేవదానవులు

అధికారం

అధికారం
ఘాతనకారం
అదిమోతాదు మించితే
ధరించలేము ఎవరం

—శ్రీ వేముల ప్రభాకర్ గడ్

చలిం సాహితీ సంచరినం

విజయనగరం:-

స్థానిక ఆయత్తాహారము - తూర్పుగట్టు
లోని శ్రీ బులుసు - జి. ప్రకాష్ ఇంట్లో
విజయభావన 81 5-90 గిడువారంనాడు
“చలంపాహారీ సంచలనరత్న” సభను
ఏర్పాటు చేసింది.

విజయనగరం - మహారాజ మహాశా
కలాకాల హిందీకాభ్యాసం
డా॥ఎన్.విజయలక్ష్మీకమారి సభకు అధ్య
క్షత వహించారు. అధ్యక్షురాలిచేత,
అరాచకవాది అయిన చలంలో చిత్త
కుద్ధి, నిజాయితీ, నిర్భీతి పున్నాయని
డా॥ విజయలక్ష్మీకమారి అన్నారు. సం
ఘంలోవున్న "చెడ్డ"కి కూడా చికిత్స
చేస్తే అదికూడా పుష్కలంగా పడుతుందని
చలం అభిప్రాయ వదినట్లు ఆమె
చెప్పారు. స్త్రీకి ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం,
కాంతియుత జీవనం కావాలంటే
"స్వేచ్ఛ" అవసరమనీ, ఆస్వేచ్ఛను
పొందించటంలో చలం సాహిత్యం విప్లవ
కంభారావంగా సంచలనం రేపిందని
డా॥ విజయలక్ష్మీ కమారి వివరించారు.
చలం రచనల్లోని ప్రేరణ, ఆశయం,
శిల్పం అనే మూడు అంశాలను గురించి
ఆమె విశులంగా చర్చించారు.

విజయనగరం - మహారాజ గరల్స
హైస్కూల్ కు చెందిన టీచర్ మరియు
విజయ భావన సహాయకార్యదర్శి అయిన
జమారి నడిమింటి విజయలక్ష్మి ప్రధాన
వ్యక్తగా పాల్గొనిచలం సాహితీ సంచల
నంగురించి ప్రసంగించారు. చలంరచనలైన
ప్రియత్యాజింగ్స్, ప్రేమలేఖలు, బ్రాహ్మ
జీకం, అమీనా, జీవితాదర్శనం అనేహాటిని
గురించిజమారి విజయలక్ష్మి ప్రధానంగా
చర్చించారు. ప్రకృతి విశ్లేషణ చేయటం
ద్వారా చలం అనుభవ భావుకుడుగా,

వేదాంతిగా సభకు గోచరిస్తాడని ఆమె అన్నాడు. భావసంచలనం కారుడైన చలం నిరంతర సత్యాన్వేషి, వికాస మృదయుడు అని కుమారి జెజయలక్ష్మి వివరించారు. ఆయనది సహజ సిద్ధమైన కైలి కనుకనే ఆయన రచనలపట్ల మనం ఆకర్షింపబడు తున్నామని ఆమె అభిప్రాయ పడ్డారు. చలం నమ్మింది వ్రాసి. వ్రాసింది ఆచరించిన ఘనాడని ఆమె కీర్తించారు.

“బ్రాహ్మదేశం” నాల్గో మత ఛాంద
ముల ఇచ్చి పుట్టిన సుందరిమ్మ, పాత్రని
తీర్చిదిద్దటంలో చలం కనబరచిన విశిష్టత
తని గూర్చి ఆమె వివరించారు. కదలిని
నవ్వనికాంతో విగ్రహంగా ఆమెని చలం
వర్ణించినట్లు చెప్తూ, ఆమెకున్న భూత
దయవల్ల అన్నీ పోగొట్టాడనీ, అయినా
బొన్న త్యాగిని నిలుపుకోగలిగిందనీ చలం
చిత్రించినట్లు కుమారి విజయలక్ష్మి
చెప్పారు. “అమీనా” నాల్గోని నాయక
అమీనా తనకేమైతేనట్లు నడుచుకోవ
టమే భేదంగా కలిగిన దైర్యశాలిగా
ఆమె అభిగర్జించారు.

చలం ప్రేమలేఖలు - తా గోర్
గీతాంజలి వంటివని భూమి విజయలక్ష్మి
చెప్పుతూ, ఈ ప్రపంచమే సృష్టి సొండ్
ర్యంతో కూడిన ఒక పెద్ద ప్రేమలేఖ అని
చలం సంభావించాడని అమ్మ తెలియ
జేసారు.

నందూరి కుబ్జారావుతో చలానికిగల
కరిచయాన్ని వివస్తూ, ఆయన ఎంకి
పొటల్ని మెచ్చుకునే వాడని ఆమె
అన్నారు.

కవిత్వాన్ని కమ్యూనిస్టు విశిష్టమైన
వ్యక్తిగా "పాఠన" అంటే చలాని!

[illegible]

నేటివిద్యావిధానాన్ని, వివాహ వ్యవస్థని చలం సంస్కరించ మన్నాడుకానీ ఖండించలేదని ఆమె అభిప్రాయపడ్డారు. చెడ్డపాఠంబట్టుందేమోనన్న భయంతో 'యార్పు'ను నిరోధించకూడదని చలం సందేశమిచ్చినట్లు మరొకరి విజయలక్ష్మి చెప్పారు. చలం రచనల్లో ప్రాచ్యుపాశ్చాత్య సమన్వయ ధోరణి కనపడుతుందని మరొకరి విజయలక్ష్మి చెప్తుంటే తన ప్రసంగాన్ని ముగించారు.

విజయనగర - మహారాజ. గ ర లోని
హైస్కూల్ మ్యాజిస్ట్రేట్ డి.చర్ క్రిమి
డి. విజయలక్ష్మి ప్రధానవక్త మహా
విజయలక్ష్మిని కాలివా, పూజించాలి,
మొమెంటోరియో ఫౌండేషన్ గా గుర్తించి
చారు. వేదికపై పాల్గొన్న సాహితీ
వేత్తలందరికీ ఆమె స.వి.స్థానం పుక
మొమెంటోరియో బహుళీకరించారు.

సంస్థ ప్రధాన కార్యదర్శి డా॥ ఎ.
గోపాలరావు స్వాగతం చెప్పారు. సంస్థ
అధ్యక్షుడు డా॥ అచార్య భావన్ ప్రార్థన.
గావించి, సందేశవరసం చేశారు. విజయ
భావన్ గౌరవ సభ్యులు శ్రీ. బులంకు-జి-
ప్రకాష్ వందన సమర్పణ చేశారు.

— శ్రీ ఆచార్య భవన్

నన్నయభట్టారకుని భారత సూక్తిరత్నములు

తగునిది తగదని యెదలో
వగవక సాదులకుఁ బేదవారల కెగ్గుట
ఘేగిఁ జేయు దుర్విపేకుల
తగు ననిమి త్రాగమంబులై వ భయంబుర్.
ఆది-88

తా॥ ఇది తగినపని ఇది తగినపని యని
మనసులో ఆలోచింపక సాధువులకు,
సేవలకు హానిచేయు దుష్టవ్రత రసాలకు
అకారణములైన అపదలు సంభవించును.

విందు మనంబు నవ్య నవ
ఓక నమానము వల్కు చారుణా
ఇందల కప్రకుల్యము జ
గమ్మత విప్రులయందు నిక్క మీ
రెండుమ రాజులందు నివ
రీతము గావున విప్రుఁ దోపు నో
భం దతి కాంతుఁ దయ్య వర
పాటుఁడు కావము గ్రమ్మఁబింపఁగన్.
ఆది 1-101

తా॥ జగత్తుచే నుతింపఁబడిన ఓ, మహా
కాళా! బ్రాహ్మణుల నిండుకునకు
బ్రాత్రగాఁ దీసిన వెన్నతో సమానము
(మృదువైనది). వారి పలుకు బ్రూరమైన
బేరంద్రుని వక్రాయుధముతో గుమా
నము (అతి కఠినమైనది), ఈ రెండు
విషయములును రాజులయందు విరుద్ధ
భావాలుకల్గును. (భూమి మృదువుగా,
కాపురము కఠినముగ ఉండును) కావున

బ్రాహ్మణులు కావమును మరల్చుఁగలఁడు
కాని, మిక్కిలి కాంతము వహించినప్పుడై
నకు రాజు తన కావమును మరలించఁ
కలఁడు.

తన యెఱిగిన యర్థం బొదుఁ
దనమా యిది యెట్లు నెప్పు మని
యదిగినఁ జె
వ్పని వాఁడును నత్యము నె
వ్పనివాఁడును ఘోరవరక పంకమునఁ
బడున్.
ఆది 1-187

తా॥ ఓ భక్త్యాత్ముడా! ఇది యెట్లుని
యదిగినపుడు తనకుఁ దెలిసిన విషయముఁ
చెప్పనివాఁడును, నిజము చెప్పనివాఁడును
భూతమైన నరకమునాడి బాధపడుండు
మునుఁగును.

భూమకీర్తి బ్రాహ్మణుఁడు
పుట్టునుఁ దోదవపుట్టి మత్తమ
జ్ఞానము వర్వకుతపిత
సంహిత బుద్ధియుఁ జిత్తకాంతియున్
మాన మద వ్రహ్మము న
మత్యము సంతత వేదవిద్యను
ప్రాసము సంత్యవ్యాకము దృ
ఢ వ్రతస్థుఁ ధర్మశాసరస్వమున్.
ఆది 1-188

సంకలనం : శీ॥ శే॥ ఎద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

తా॥ భూమియందుఁ బ్రకంశింపఁబడిన
కీర్తిగ్గు ఓమునివరా! బ్రాహ్మణులు భక్తి
కతోజ్జ్వల. ఈ తమమైన జ్ఞానము కలు
గును. సమస్త బ్రాహ్మణుల బేరంద్రులను
బుద్ధియుఁ గల్గును. మనశ్శాంతి, కర్మా
తిశయము లేవండుట, సమభావము, ఎద
తెగని వేదవిధుల ఆచరణము, సత్యము
పలుకుట, గట్టిదీక్ష. మిక్కిలి భక్తిగా
భావము వానివెంటనే జనించును.

తగియెడు పుత్తులం బదసి
దర్శువు దప్పక తమ్ము మత్తమున్
జొగడఁగ మన్మహామతులు
వొందు గతుల్ గడు మోరవిష్కతోఁ
దగిలి తపంబు సేసియును
దక్షిణ లిమ్ముగ విచ్చి యజ్ఞముల్
నెగడఁగ జేసియుం బదయ
నేర రపు త్రుకులై వ దుర్మకున్.
ఆది 2-50

ఈ తమమైన పుత్తులను గని తర్కము
తప్పక, ఈ తమలచే నుతింపఁబడు మహా
మతు లుత్తమగుల నొందుదురు.
మిక్కిలి భూరమైన నిష్ఠత భక్తిక
శత్రుముచేతనను, తృప్తికరముగాఁ జక్కని
లిచ్చి యజ్ఞములు చేసినను అపు త్రుకులైన
దుర్మకుల కట్టి ఈ తమగుతులు లభింపవు.

(స శే వ శా)

B. V. & Co.

రాజమండ్రి.

FIVE PANDITS

Tenth Class Best Telugu Notes

Tenth Class Hindi Golden Notes

Tenth Class Telugu **Question Bank**

Tenth Class Hindi Test Papers

I Year Intermediate Telugu Full Notes

II Year Intermediate Telugu Full Notes

II Year Inter Dharma Vijayam Notes

I Year Degree Telugu Full Notes with Text

II Year Degree Telugu Full Notes

II Year Degree Vara Vikrayam Notes

చదవండి!

అత్యధిక మార్కులతో విజయం సాందండి.

అనుకరణములకు మోసపోకండి.
